

8. The belt and road initiative / WWF. 2017. PP. 1–14. URL: http://awsassets.panda.org/downloads/the_belt_and_road_initiative__wwf_recommendations_and_spatial_analysis__may_2017.pdf
9. Environmental Protection in China: permanent mission of the People's Republic of China to the United Nations Office at Geneva and other International Organizations in Switzerland. URL: http://www.china-un.ch/eng/dbtyw/zmjg_1/jgzfbps/t176940.htm.
10. Парижское соглашение по климату: займет ли Китай место США? DW.COM. 02.06.2017. URL: <https://cutt.ly/Jgw3tuJ>
11. China pursue Green Development & actively tackling Climate Change. *Belt & Road News*. 26.07.2020. URL: <https://www.beltandroad.news/2020/07/26/china-pursue-green-development-actively-tackling-climate-change/>.
12. China. *Aftermath*. 2018. URL: <https://www.aftermathmag.org/chinafacts1.html>.
13. Belt & Road 6th Anniversary. *Belt & Road News*. 2019. URL: <https://www.beltandroad.news/2019/11/10/belt-road-6th-anniversary-unexpected-achievements-emerging-challenges/>.
14. Countries of the Belt and Road Initiative (BRI). *Green Belt and Road Initiative Center*. 2020. URL: <https://green-bri.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri>.
15. China shows way as Urgent action needed on Global Warming. *Belt & Road News*. 2019. URL: [beltandroad.news/2019/12/13/china-shows-way-as-urgent-action-needed-on-global-warming/](https://www.beltandroad.news/2019/12/13/china-shows-way-as-urgent-action-needed-on-global-warming/).

УДК 327(4)“1919-1939”

ОСОБЛИВОСТІ ОСМИСЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД 1919–1939 рр. ЇХНІМИ СУЧАСНИКАМИ

В. В. Берегута, І. В. Богінська

Анотація. У статті детально проаналізовано наукові праці Яна Смутса, Едварда Карра, Арнольда Вольферса та Філіпа Керра як дослідників і сучасників міжнародних відносин 1919–1939 рр.. Автором виділено характерні спільні та відмінні риси осмислення ними післявоєнного світового порядку, ролі Ліги Націй та інтеграційних об'єднань («Сполучені Штати Європи», «Пан'Європа») у процесі його формування, значення Першої світової війни в історії людства та доведене використання науковцями методу проведення історичних паралелей в процесі цього. Основними методами досліджень стали історико-порівняльний, аналітико-синтетичний та описово-розповідний. В результаті дослідження автор дійшов висновку про відсутність єдиної системи поглядів щодо природи міжнародних відносин періоду серед зазначених дослідників.

Ключові слова: особливості осмислення; міжнародні відносини; 1919–1939 рр., сучасники, політика.

Вступ. Міжвоєнний період 1919–1939 рр. став унікальним етапом історії міжнародних відносин з огляду на його недовготривалість та обмеженість двома найбільш руйнівними конфліктами в історії людства – Першою та Другою світовими війнами. У цей час формується третя повноцінна система міжнародних відносин – Версальсько-Вашингтонська, що була покликана закріпити результати Першої світової війни і принципи мирного післявоєнного устрою Світу, велику роль в чому повинна була відігравати Ліга Націй як перша універсальна міждержавна організація глобального характеру.

Однією із особливостей історичної науки даного періоду є неоднакова інтерпретація його подій різними поколіннями істориків, причинами чому, як відомо, є унікальні обставини, в яких власне перебувають історики, розвиток теорії та методології досліджень та поява або відкриття доступу до нових раніше не вивчених документів. Говорячи про Едварда Карра, Яна Смутса, Арнольда Вольферса та Філіпа Керра як надзвичайно впливових істориків, дослідників та свідків періоду 1919–1939 рр., варто зазначити, що їхня наукова діяльність як намагання осмислити усі політичні процеси міжнародних відносин того часу відбувалась в умовах відсутності та лише зародження науки «теорія міжнародних відносин», в той час як сучасні історики вже діють в умовах широкого розгалуження методологічних підходів даної науки та в кардинально інших історичних обставинах, ніж згадані дослідники. Отже, розуміння світової політики та міжнародних

відносин зазначеного періоду чотирма науковцями відрізнялось від сучасного трактування тих подій, описаного вище.

Метою статті є виділення головних особливостей та методів осмислення міжнародних відносин, ролі Першої світової війни в історії людства та формування післявоєнного світового порядку Е. Карром, Я. Смутсом, А. Вольферсом та Ф. Керром як свідків розгортання глобальних політичних процесів у міжвоєнний період.

В основу написання статті покладено аналіз наукових публікацій дослідників, а саме «Public opinion as a safeguard of peace» Е. Карра [1], «The British Empire and World Peace» Я. Смутса [2], «Germany and Europe» А. Вольферса [3] та «The political situation in the United States» Ф. Керра [4], опублікованих британським виданням «Journal of the Royal Institute of International Affairs» у 1923–1936 рр. Кожна із праць, на думку автора, одночасно однаково дає змогу окреслити погляди істориків як і на фундаментальні засади післявоєнного світового порядку (співвідношення понять «миру» і «війни» та визначення методів попередження останньої для людства), так і щодо його політичної складової (ролі міжнародних організацій, інтеграційних об'єднань та держав-переможців Першої світової війни й Німеччини) в процесі його становлення.

Результати дослідження. Як писав Едвард Карр у книзі «What is history?», «історія є нескінченним діалогом між теперішнім та минулим, постійним процесом взаємодії історика із історичними фактами» [5, с. 37], що він досліджує, і цей діалог залежить від обставин, в яких перебуває історик, намагаючись встановити конкретне хронологічне місце цієї події та факту в долях людства й Світу (у нашому випадку – Першої світової війни). З огляду на це та з метою уникнення застосування помилкових підходів до розуміння історії міжвоєнного періоду (ахісторицизм, презентизм та ін.), спочатку доцільно визначити та проаналізувати конкретні обставини, в яких перебували Ян Смутс, Філіпп Керр, Арнольд Вольферс та Едвард Карр в процесі осмислення міжнародних відносин 1919–1939 рр. Усі чотири історики були не просто свідками подій періоду, але і деякі – їх безпосередніми учасниками, зокрема Смутс та Карр. Так, Я. Смутс не лише був учасником бойових дій Першої світової війни та підписав мирні договори, що її завершували, але й займався точною розборкою і утвердженням Ліги Націй, підписав її статут та виправдовував необхідність посилення її впливовості [6], а Едвард Карр брав участь в Паризькій мирній конференції та розробив частину Версальського мирного договору про Лігу Націй [7]; обидва виступали за поступове послаблення німецьких репарацій та примирення із Німеччиною. Звідси можна зробити висновок, що дані дослідники висвітлювали частково суб'єктивний погляд та враження від подій, безпосередніми учасниками яких, а не лише спостерігачами, були.

Ознайомившись зі змістом та проаналізувавши вищезгадані наукові публікації чотирьох дослідників, автору вдалось виділити низку особливостей осмислення міжнародних відносин даними істориками в міжвоєнний період, а саме:

- чітке усвідомлення людством Першої світової війни як найбільш руйнівного міждержавного (міжблокового) конфлікту у своїй історії;
- розуміння необхідності існування Ліги Націй як координаційного центру міжнародної політики, що б займався підтримкою мирного статус-кво;
- висвітлення реальних зовнішньополітичних пріоритетів великих країн у власних наукових працях (США, Великобританія, Німеччина);
- усвідомлення потреби утворення європейського регіонального інтеграційного об'єднання;
- формування висновків про те, які дії країн можуть призвести до нової війни та які методи її попередження не спрацювали із Першої світовою;
- використання методу проведення історичних аналогій (паралелей) із подіями недалекого минулого.

Спільним для всіх вищенаведених особливостей стало чітке осмислення дослідниками та країнами Світу, про які вони писали у своїх працях, настання нового

періоду в історії міжнародних відносин та світової політики, в якому неприпустиме існування людства за довоєнними принципами порушення міжнародного права та неповаги до політичного суверенітету усіх держав Світу, усвідомлення потреби виробити нові принципи мирного співіснування людства й такі форми ведення зовнішньої політики, які би допомагали запобігти повторенню війни світового масштабу, а також висловлення спільної позиції щодо створення європейського інтеграційного об'єднання та потреби існування Ліги Націй як двох необхідних елементів для досягнення цієї цілі. Аналіз кожної з особливостей, які вдалось виділити автору, здійснюватиметься на основі текстів робіт та безпосередніх цитат з них.

Перша особливість – чітке усвідомлення людством WWI як найбільш руйнівного міждержавного (міжблокового) конфлікту у своїй історії, який не зрівнявся з масштабами руйнувань попередніх регіональних війн та намагання зрозуміти, як в подальшому підтримувати мир, аби не повторити війни. Ян Смутс у праці «The British Empire and World Peace» чітко констатує: «Ми перші люди в історії, які побачили світову війну, її масштаби руйнації», та висловлює сподівання, що післявоєнний період повинен стати для людства шансом побудувати кращий світовий порядок, в якому пануватиме мир – він запитує читача: «Можливо, нам не вдалось зберегти довоєнний світ для того, щоб його змінити на краще та дати можливості наступним поколінням?» [2, с. 142–143]. Одна із тез, акцент на якій робить сам Я. Смутс, – «мир виробляє безпеку». Дослідник вважає, що люди думатимуть менше про озброєння та війни, якщо перебуватимуть у реальній безпеці, і лише таким чином мирний порядок запанує у Світі як об'єктивна реальність [2, с. 152].

Ніби продовжуючи думку Смутса, Едвард Карр на початку праці «Public opinion as a safeguard of peace» намагається осмислити як і можливі першопричини війни (класова організація суспільства, природній приріст населення і війна як «запобіжний клапан» для його зупинення), так і наводить погляди Вудро Вільсона щодо міжнародної політики як «найкращого засобу сприяння миру між країнами і народами», а отже – запобігання війни [1, ст. 846].

Друга особливість – усвідомлення необхідності існування Ліги Націй як координаційного центру міжнародної політики, що б займався підтримкою мирного статус-кво. Так, Ян Смутс називає факт заснування Ліги Націй однією із головних подій, що матиме вплив на майбутнє Світу, та визначає конференції й арбітражні суди як майбутню «справжню зброю Ліги Націй», що забезпечуватиме реалізацію мирних принципів співіснування людства та практично унеможливить шанс повторення великої війни знову [2, с. 151]. Водночас, існування Ліги Націй є важливим і для Німеччини в контексті інтересів приєднання до організації як наслідок чіткого осмислення німецьким урядом потреби змінити внутрішню політику країни таким чином, аби повернути до себе довіру з боку інших країн, зазначає реаліст Арнольд Вольферс у роботі «Germany and Europe» [3, с. 24–25]. Саме Ліга Націй могла уособлювати, на думку автора, те, що мав на увазі Смутс, говорячи про можливість об'єднати 4/4 частини людей Світу для миру, стабільності і безпеки, наводячи приклад, як 1/4 частина людей проживає за таких принципів в рамках Британської імперії [2, с. 144–145].

Третя особливість осмислення міжнародних відносин періоду 1919–1939 рр. – висвітлення реальних зовнішньополітичних пріоритетів великих країн, які представляли дослідники у своїх працях: Ян Смутс – Британську імперію, Філіпп Керр – США, Арнольд Вольферс – Німеччину. Проаналізувавши їх, автор дійшов висновку, що США та Британська імперія мали доволі різні бачення післявоєнного облаштування світу, де б центральне положення займали саме кожна з них.

Бачення Британською імперією післявоєнного порядку зводилось до розбудови імперії за рахунок інших країн Світу як «шанс зберегти 1/4 частину людської раси у вічному мирі, прогресі та дружбі». Як зазначив Я. Смутс, домініонний статус для імперії повинен був стати формулою, що забезпечить належні політичні умови існування чверті населення планети за рахунок конституційних домовленостей в рамках єдиної імперії, де

буде панувати релігійна та расова рівність і рівність серед націй імперій – лише саме так можна усунути страх однієї частини населення по відношенню до іншої та запобігти війні. «Неважливо, в якій ви країні Британської імперії проживатимете – ви відчуватимете, що перебуваєте в полі однакових ідеалів, прагнень та вірувань» [2, с. 144–145].

На противагу одноосібному домінуванню Британської імперії, Ф. Керр у праці «The political situation in the United States» пише, що майбутнє Світу базуватиметься на зовнішній політиці США та її двосторонніх відносинах із Британською імперією [4, с. 135]. США уявляли собою країну, що в силу своєї географічної ізоляції від Європи «має мало іноземних проблем» та «не має практично ніяких зовнішніх обов'язків і не відчуває такої ж відповідальності за Світ, як Європа» [4, с. 139, 141]. Більше того, США прагнули сконцентрувати свою зовнішню політику таким чином, аби більше не бути частиною європейської політики та європейських проблем – «США тепер знаходиться назавжди поза Європою. Ми більше не думаємо про міжнародні відносини з точки зору європейців» [4, с. 142–143].

Аналізуючи міжнародне становище Німеччини після Першої світової війни, варто виділити особливу позицію А. Вольферса, який чітко розрізняв політичну та економічну сторони зовнішньої політики Німеччини в міжвоєнний період та потребу її орієнтування на Британську імперію в політичній сфері й на Францію в економічній відповідно в умовах «сильного почуття німецької ізоляції» [3, с. 25]. Співпраця із Британією повинна була стати ключовою у просуванні міжнародної взаємодії та принципів міжнародного права між усіма країнами Світу, а у співробітництві із Францією німці сподівались досягти укладення угоди про вступ Німеччини до Ліги Націй, Ради Ліги Націй та врегулювати питання своїх східних та західних кордонів – «нам потрібна була дружба із Францією, адже неможливо, щоб країни-сусіди жили століттями у ворожості» [3, с. 38].

Четвертою особливістю розуміння післявоєнного порядку дослідниками стало усвідомлення потреби утворення європейського регіонального інтеграційного об'єднання, і кожний із авторів у своїх роботах приділив достатньо вагоме місце Європі, критикував її або ж намагався осмислити її майбутній політичний статус й організаційну структуру після Першої світової війни. Так, надзвичайно сильна критика в сторону Європи продовжувала лунати від США: американці вважали Європу «поганим місцем, сповненим війн, династичних сварок, темної дипломатії», загалом – безнадійним місцем [4, с. 137]. США вважали Європу «однією із світових проблем» та наголошували, що вона повинна вирішувати свої проблеми сама, однак зобов'язана співпрацювати із США для досягнення не лише загальноєвропейського, але і світового миру – «лише так ми зробимо найкращий прогрес у напрямку миру для себе (США), Європи і всіх народів Світу», пише Ф. Керр [4, с. 148].

Доволі схожим чином Ф. Керр та А. Вольферс висловились щодо ідеї створення «Сполучених штатів Європи» або ж «Пан'Європи». Керр використовує метод порівняння із США, аби виправдати потребу Європи у створенні такого інтеграційного об'єднання: «Вони запитують: чому Європа не повинна сформувати якийсь уряд чи загальноєвропейську Лігу? Було б абсолютно безнадійно думати, що ми б могли забезпечити мир та безпеку для наших 48 штатів без форми союзу, тоді як Європа може сподіватися на мир та процвітання, не об'єднавши її двадцять шість держав?» Для США створення європейського об'єднання або Ліги, як пише Керр, повинно було стати «єдиним вирішенням європейської проблеми» [4, с. 147]. Вольферс також порушує питання створення «Пан'Європи», до якої б належала Австрія та Німеччина, факт входження останньої до якої сприяв би врегулюванню східних і західних кордонів Німеччини і питання національних меншин. Він відзначає, що альянсова система, яку пропонує реалізувати Франція, – «це система сильних», та визнає значно ефективнішим системне об'єднання держав континентальної Європи в одне ціле у порівнянні із рядом окремих союзів між європейськими країнами [3, с. 39].

П'ятим великим аспектом осмислення міжнародних відносин періоду є формування висновків про те, які дії країн можуть призвести до нової війни та які методи її

попередження не спрацювали із Першої світовою. Найбільше уваги цьому питанню приділив саме Едвард Карр у праці «Public opinion as a safeguard of peace». Дослідник пише, що накладання санкцій як основний метод запобігання порушення міжнародного права у післявоєнну епоху в рамках Ліги націй є неефективним з двох причин: по-перше, самих лише санкцій не вистачить, щоб зупинити агресора, а, по-друге, накладання різних санкцій передбачає можливість війни між агресором та країною, яка їх наклала. Більше того, Карр наголошує, що початок Першої світової війни показав, що регіональні конфлікти не можуть бути ізольованими та є взаємопов'язаними, проте не підтримує думки про те, що жодна війна в майбутньому не може бути ізольованою від іншої частини Світу [1, с. 856, 858].

Нарешті останнім методом розуміння нового світового порядку стало використання методу проведення історичних аналогій із подіями недалекого минулого. До цього вдавались Філіпп Керр та Едвард Карр. Керр порівняв післявоєнну ситуацію, коли Великобританія починає стояти на позиціях «відстороненого глядача» Європи та лише намагається налагодити відносини із США в контексті забезпечення глобальної стабільності із ситуацією після наполеонівської війни, коли Велика Британія так і не стала частиною Священного Союзу через ненадання підтримки принципам допомоги Іспанії утвердити свій контроль над колоніями, і фактично була витіснена через це європейськими державами із європейської політики Священного Союзу [4, с. 145–146]. Карр же акцентує увагу на тому, що відхід від принципів врегулювання світової економічної кризи глобальними методами проведення всесвітніх економічних конференцій та укладення світових угод у 1930-х рр. на користь базування економічної стабільності на основі місцевих валютних угод між країнами, що найбільше постраждали, нагадує довоєнну ситуацію, коли світова економіка базувалась саме останнім чином [1, с. 861–862].

Висновки. Отже, підсумовуючи всі вищенаведені особливості осмислення міжнародних відносин періоду 1919–1939 рр. їх свідками, а саме Яном Смутсом, Філіппом Керром, Арнольдом Вольферсом і Едвардом Карром, можна зробити висновок, що в цей період людству так і не вдалось сформулювати єдину систему поглядів щодо природи й сутності нової системи міжнародних відносин, а також окремих її елементів, зокрема Ліги Націй та проекту «Сполучених Штатів Європи». Єдине, в чому зійшлося бачення усіх дослідників та людства – це бажання будь-якою ціною не допустити повторення нової світової війни та побудувати кращий, більш ідеальний, новий світовий порядок для досягнення цієї цілі. У інших же питаннях їхні погляди розходились: хто буде відповідальний за новий світовий порядок, а хто буде його найпотужнішою державою, Британська імперія чи США? Чи вдасться вирішити «європейську проблему» шляхом створення «Сполучених Штатів Європи»? Як повинні співпрацювати Ліга Націй та США у досягненні світового миру та порядку? І нарешті, якими методами повинне діяти світове співтовариство для попередження виникнення агресії окремих держав і запобігання нової війни? Різниця між поглядами дослідників ХХІ століття та сучасників подій 1919–1939 рр. полягає в тому, що перші, знаючи його повну хронологію, розглядають цей період як такий, що не зміг попередити Другу світову війну і намагаються знайти її першопричини в ньому, а другі – як такий, що давав надію переосмислити минуле людства, запобігти новій війні та побудувати новий світовий порядок, хоча і не знали єдиної правильної «формули» та методів, як цього досягти, намагаючись її віднайти.

Аннотация. В статье подробно проанализированы научные работы Яна Смутса, Эдварда Карра, Арнольда Вольферса и Филиппа Керра как исследователей и современников международных отношений 1919–1939 гг.. Автором выделены характерные общие и отличительные черты осмысления ими послевоенного мирового порядка, роли Лиги Наций и интеграционных объединений («Соединенные Штаты Европы», «Пан-Европа») в процессе его формирования, значение Первой мировой войны в истории человечества и доказано использование метода проведения исторических параллелей в процессе этого. Основными методами исследований стали историко-сравнительный, аналитико-синтетический и описательно-повествовательный. В результате исследования автор пришел к выводу об отсутствии единой

системи взглядов относительно природы международных отношений периода среди указанных исследователей.

Ключевые слова: особенности осмысления, международные отношения, 1919–1939 гг., современники, политика.

Abstract. The scientific works of Jan Smuts, Edward Carr, Arnold Wolfers, and Philip Kerr as researchers and contemporaries of international relations in 1919–1939 are analyzed in detail in the article. The author highlights the common and distinctive features of their understanding of the postwar world order, the role of the League of Nations and integration associations (“The United States of Europe”, “Pan-Europe”) in its formation, the importance of the First World War in human history and proved the use of the method drawing historical parallels in the process. The main research methods were historical-comparative, analytical-synthetic, and descriptive-narrative. As a result of the research, the author concluded that there is no unified system of views on the nature of international relations of the period among these researchers.

Key words: features of understanding, international relations, 1919–1939, contemporaries, politics.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Carr E. H. Public Opinion As a Safeguard of Peace. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1931–1939)*. Vol. 15, No. 6. 1936. Pp. 846–862.
2. Smuts J. C. The British Empire and World Peace. *Journal of the Royal Institute of International Affairs*. Vol. 9. No. 2. 1930. Pp. 141–153.
3. Wolfers Arnold. Germany and Europe. *Journal of the Royal Institute of International Affairs*. Vol. 9. No. 1. 1930. Pp. 23–50.
4. Kerr Philip. The Political Situation in the United States. *Journal of the British Institute of International Affairs*. Vol. 2. No. 4. 1923. Pp. 135–148.
5. Карр Э. Г. «Что такое история?» Рассуждения о теории истории и роли историка. Алматы: Жеті жарғы, 1997. 208 с. (Фонд Сорос – Казахстан).
6. Jan Smuts: South African statesman. *Encyclopædia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jan-Smuts/Role-in-World-War-I>.
7. Simkin J. E. H. Carr. *Spartacus Educational*. 2020. URL: <https://spartacus-educational.com/JcarrEH.htm>.

УДК 327.82:304.4(477)(045)

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ПЕРШОЇ ЛЕДІ УКРАЇНИ

I. В. Бондар, I. В. Богінська

Анотація. У дослідженні з’ясовано потенційні можливості першої леді як «культурного дипломата», тобто використання кінематографу з метою просування позитивного образу держави у міжнародних відносинах дружиною президента. Розвиток кіномистецтва та його вплив на формування уявлень і переконань великих груп людей створюють підвалини для широкого підходу у розумінні «культурної дипломатії». У практичній площині це означає нові практики використання кіномистецтва для досягнення певних цілей політики та нових суб’єктів впливу. Перша леді є перспективним суб’єктом «кінематографічної дипломатії» з огляду на свій статус та можливості представляти державу під час зарубіжних поїздок президента. Дослідження спрямовано на реалізацію проєкту «Просування позитивного образу України засобами кіномистецтва» із залученням першої леді України.

Ключові слова: культурна дипломатія, культурна дипломатія України, кінематографічна дипломатія, імідж України, культурна дипломатія першої леді.

Образ сучасної України у світі не є однозначним. Сприйняття і уявлення про Україну формуються не лише на основі власного досвіду відвідування країни, а під впливом багатьох чинників. Це насамперед події і процеси, які відбуваються всередині держави. Значною мірою на образ України впливають зовнішні чинники, зокрема позиціонування на міжнародній арені. Більшість людей у світі отримують інформацію про нашу країну зі ЗМІ і соціальних мереж. Добре, коли ці джерела не переслідують мету спотворення фактів та маніпулювання свідомістю споживачів інформації. В іншому випадку результат виявляється прямо протилежний тому, в якому зацікавлена Україна. Факт «інформаційної присутності» Російської Федерації в різних частинах світу

актуалізує проблему конструювання позитивного образу України, змушує замислитися і щодо змісту розповідей, і щодо кола людей, які зможуть доступно і переконливо розповідати про Україну. Якнайкраще на цю роль підходить перша леді країни. Вона не є офіційною особою, але водночас має достатньо можливостей у використанні різних інструментів культурного впливу поза межами держави. Йдеться не лише про її зовнішній вигляд, манери, стосунки з чоловіком-президентом і дітьми тощо, що формують умовну «візитну картку» держави під час закордонних візитів, а насамперед про соціальні і культурні проекти, які ініціює і підтримує перша леді.

Роботи, присвячені культурній дипломатії перших леді, складають нечисленну групу у тому комплексі джерел, які було використано під час дослідження проблеми. Загалом ці джерела інформації за темами можна поділити на чотири групи. Першу групу складають роботи, присвячені культурній дипломатії України, аналізу її розвитку, сучасного стану та перспектив. Ця група представлена такими авторами, як Г. Луцишин і А. Гончарук [1], В. Москалу [2], Н. Мусієнко [3], О. Розумна [4].

Наукові роботи, які належать до другої групи досліджень, присвячені явищу кінематографічної дипломатії та способам її реалізації. Це насамперед роботи таких зарубіжних дослідників, як І. Хершнер і Дж. Чір [5], К. Лебіш [6].

Третю групу досліджень складають роботи, присвячені діяльності перших леді як культурних дипломатів. Зокрема, Дж. С. Баїк [7] займалася дослідженням культурної дипломатії першої леді Китаю, Т. Стругар [8] описала гастрономічну дипломатію першої леді Японії, Ш. Тієззі [9] проаналізувала культурну дипломатію М. Обама під час поїздки в Китай, І. Каліта [10] досліджувала діяльність перших леді пострадянських країн.

Четверта група досліджень представлена роботою Г. Чміль [11], в якій досліджується вплив екранної культури на людину.

Мета дослідження полягає в пошуку різноманітних інструментів конструювання, просування образу України, заснованого на привабливості національної культури, історичних і соціокультурних традицій, і тих практиках і можливостях, які використовують перші леді.

Формально перша леді не є посадовою особою: її обов'язки та повноваження не регламентовані державним законодавством. Однак зарубіжний досвід показує яскраві приклади активних та ініціативних перших леді, які брали участь у політичній діяльності, реалізовували соціальні і культурні проекти та виступали в якості представників публічної дипломатії. Наприклад, ініційована Жаклін Кеннеді реконструкція Білого дому перетворила будівлю на культурний об'єкт зі статусом музею [12]. Етос США був побудований за допомогою державних обідів та інших заходів, організованих для міжнародних відвідувачів у Білому домі. Неформальний візит Мішель Обама до КНР [9] справив позитивне враження на громадян Китаю, яке трансформувалося у сприйняття США не як ворога, а як партнера. Пен Ліюан, перша леді Китаю, розглядається як ключовий елемент «Soft power» держави. За допомогою своєї модної дипломатії вона показала іншу, не комуністичну сторону Китаю та сприяла покращенню його міжнародного іміджу [7]. Перша леді Південної Кореї Кім Йон-ок використовувала «гастрономічну дипломатію» [8] для популяризації корейської традиційної кухні. Згодом ресторани корейської кухні набули популярності по всьому світу. Колишня перша леді Катару Шейха Моза стала певним символом лібералізації Катару, оскільки саме завдяки їй в державі помітно покращилося соціальне становище жінок [13]. Таким чином, зарубіжний досвід демонструє успішну діяльність перших леді у сфері культурної дипломатії. Варто зазначити, що розглянуті приклади характеризують країни, які розташовані у різних регіонах, мають неоднаковий державний лад, суспільства з різними релігійними поглядами.

В Україні традиція першої леді від початку 1990-х рр. пройшла шлях трансформації від «України без першої леді» до активних та ініціативних дружин президентів, які направляють свою діяльність на користь українському суспільству. За часів незалежності

Україна змінила 6 президентів, а отже мала і 6 перших леді. Однак діяльність перших леді України у сфері культурної дипломатії не відзначалася активністю. Популяризацією української культури почала займатися Катерина Ющенко. Вона першою з перших леді з'являлася на офіційних заходах вдома та закордоном у вишиванках та одязі з українськими мотивами, демонструючи частину культури країни. Підтримала ініціативу модної дипломатії і Марина Порошенко. Вона надавала перевагу одягу від українських дизайнерів, чим підтримувала національного виробника і популяризувала українські бренди. Моду як інструмент своєї культурної дипломатії обрала і чинна перша леді України Олена Зеленська [14]. Зарубіжний досвід свідчить про те, що перші леді обирають напрямки своєї діяльності відповідно до особистих інтересів та вподобань. Перша леді України вже 15 років займається написанням сценаріїв для «Студії Квартал 95» та її проєктів. Попри те, що О. Зеленська вже має свою програму, як сценарист вона могла би реалізувати культурний проєкт, пов'язаний зі створенням кінофільму про Україну задля просування позитивного образу держави серед внутрішньої і зовнішньої аудиторії.

У сучасному світі культурна дипломатія здебільшого сприймається як другорядна у порівнянні з традиційною та розглядається як «м'яка сила», інструмент встановлення та налагодження міжкультурного діалогу, демонстрації здобутків національної культури. Завданням культурної дипломатії є розвиток каналів та мереж спілкування між представниками творчих, наукових, бізнесових та інших кіл різних країн [3]. Музика, література, кіно та мистецтво є інструментарієм культурної дипломатії. Кіно як дієвий інструмент культурної дипломатії активно досліджується закордонними дослідниками. Концепція кінематографічної дипломатії передбачає використання фільму для демонстрації культурних особливостей країни та/або її населення, а також створення двостороннього механізму взаємодії, що з'єднує країни та людей [5]. Заснована у витоках культурної дипломатії, кінематографічна дипломатія також розглядається як її різновид [6].

Кінематографічна дипломатія набуває все більшої популярності в створенні іміджу нації та встановленні міждержавних зв'язків. Однією з причин використання кіно як інструменту культурної дипломатії може виступати те, що кіно є універсальним, навіть масовим – ним цікавляться більше, ніж іншими видами мистецтва. Оскільки фільм є легкодоступним носієм інформації, він здатний охопити досить широку аудиторію.

Окрім того, кінострічка здатна змінити людське сприйняття у великих масштабах. Події, за якими спостерігає людина під час перегляду фільму, розвивають відчуття співучасті та емпатії. Проблема емпатії як здатності вчуватись — це специфічний вид пізнання сутності предмета чи об'єкта. Суб'єкт усвідомлює себе й свої переживання через зміст предмета чи об'єкта, проєктуючи на нього своє Я [11]. Спостерігаючи за кіногероем, людина на емоційному рівні йде поруч з ним, співпереживає йому, вболіває за нього. Саме тому під час перегляду фільмів ми переживаємо ті ж емоції, що і його герої. Емпатія допомагає встановити діалог та розуміння як на міжособистісному повсякденному рівні, так і на більш глобальному міжнаціональному рівні.

Також кінострічки передають реалії країни, в якій проходили зйомки. Вони дають можливість наочно показати глядачу державу зсередини: продемонструвати природні багатства, архітектурну спадщину, побут населення, передати загальну атмосферу в країні – тобто в ненав'язливій формі ознайомити глядача з державною культурою і зробити перший крок до руйнування стереотипів, досягнення міжкультурного розуміння та встановлення міжнаціональних зв'язків.

Кінематографічною дипломатією в Україні займаються Державне агентство України з питань кіно, сектор кіно Українського інституту та громадські організації. Вони організовують покази українських кінострічок на міжнародних фестивалях. Не зважаючи на певні успіхи вітчизняного контенту на кінофестивалях, Україна не має міжнародно визнаних діячів цієї сфери. Світ знає багатьох відомих акторів та режисерів українського походження, однак про їхнє українське коріння мало хто здогадується.

Зважаючи на те, що перша леді України є професійною сценаристкою і тривалий час працювала у кіноіндустрії, вона могла б реалізувати проекти у сфері кінематографічної дипломатії. Наприклад, ініціювати створення художнього фільму про сучасну Україну, який містив би власне українську версію бачення держави та подій, які відбуваються в країні та навколо неї, і у просуванні якої держава зацікавлена. У кінострічці важливо зобразити самобутність українського народу, історії та культури, окреслити місце сучасної України у світі, розвіяти поширені і дотепер закордоном міфи про те, що українці і росіяни – це «один народ», Україна є історичною частиною Росії, яка наразі відділена штучними кордонами і загалом являє собою не що інше, як «failed state». Варто через сюжет передати прагнення нашої держави до змін, які спрямовані на створення демократичної, європейської країни, надійного партнера та союзника для інших держав на міжнародній арені.

Проект може бути реалізований на основі співпраці Державного агентства України з питань кіно та сектору кіно Українського інституту. Ці профільні інституції вже мають досвід організації міжнародних фестивалів та участі в них, також за період їхньої діяльності були встановлені зв'язки із зарубіжними діячами кіномистецтва, які могли б допомогти реалізувати ідею. Можна було б залучити першу леді до координування реалізації проекту та запропонувати їй написати оригінальний сценарій кінофільму. Відповідно до сценарію передбачити місця зйомок, бажано передати загальну атмосферу в Україні, продемонструвати культурні пам'ятки та природу. Під час затвердження акторського складу варто було б звернути увагу на відомих зарубіжних акторів українського походження, спробувати встановити з ними зв'язки та запропонувати долучитися до реалізації проекту через участь у зйомках (акторство, режисура) художнього фільму.

У випадку успішної реалізації проекту «Просування позитивного образу України засобами кіномистецтва» світ дізнається більше про Україну, її культуру та плани на майбутнє. Проект зможе покращити імідж України закордоном та відкрити нашу країну для іноземних громадян зовсім з іншого боку.

Таким чином, хоча перша леді не є посадовою особою, вона має набагато більше можливостей, ніж здається. Дружині президента простіше реалізовувати свої проекти, формувати команду, залучати до співпраці професіоналів, отримувати фінансування та шукати спонсорів, оскільки вона має зв'язки з політичними діячами держави та користується серед них певним авторитетом. На міжнародному рівні перша леді має неофіційний статус представника своєї держави. Супроводжуючи чоловіка-президента під час закордонних поїздок, перша леді має можливість контактувати з іншими першими леді та іноземними посадовими особами, використовуючи таку нагоду як шанс розповісти про свій проект та домовитись про співпрацю у невимушеній атмосфері.

Інститут першої леді має великий потенціал у сфері культурної дипломатії, однак в Україні він не використовується повною мірою. За період незалежності України жодна з перших леді не виступала в якості культурного дипломата. Хоча й мали місце спроби популяризації української культури через модну дипломатію, проте в тих умовах, в яких існує Україна сьогодні, модної дипломатії недостатньо. Мають бути ініційовані більш серйозні проекти, направлені на представлення України світові та розмежування в свідомості міжнародної спільноти української та російської культур. Перспективним напрямом реалізації подібних проектів є кінематографічна дипломатія.

Кінематографічна дипломатія України сьогодні лише розвивається. Державними установами та громадськими організаціями було реалізовано низку проектів, направлених на популяризацію українського кіно закордоном. Таким чином було встановлено корисні зв'язки із зарубіжними діячами кіно та політичними діячами, які опікуються культурною сферою, що створило певне підґрунтя (певний майданчик) для реалізації проекту направлено на просування образу України закордоном через кінематограф.

Чинна перша леді України, Олена Зеленська, будучи сценаристом, могла б долучитися до реалізації проекту «Промовання позитивного образу України засобами кіномистецтва». Залучення першої леді до реалізації проекту привернуло б до нього увагу не лише громадськості, а й політиків, як вітчизняних, так і зарубіжних. Її зв'язки в політичних колах могли б розширити можливості для втілення даного проекту в реальність. Успішна реалізація проекту сприятиме формуванню у свідомості іноземців позитивного образу України та сприйняття її як самостійної держави зі своєю унікальною історією та культурою.

Аннотация. В исследовании установлено потенциальные возможности первой леди как «культурного дипломата», то есть использование кинематографа с целью продвижения позитивного образа государства в международных отношениях женой президента. Развитие киноискусства и его влияние на формирование представлений и убеждений больших групп людей создают основу для широкого подхода в понимании «культурной дипломатии». В практической плоскости это означает новые практики использования киноискусства для достижения определенных целей политики и новых субъектов влияния. Первая леди является перспективным субъектом «кинематографической дипломатии», учитывая свой статус и возможности представлять государство во время зарубежных поездок президента. Исследование направлено на реализацию проекта «Продвижение положительного образа Украины средствами киноискусства» с привлечением первой леди Украины.

Ключевые слова: культурная дипломатия, культурная дипломатия Украины, кинематографическая дипломатия, имидж Украины, культурная дипломатия первой леди.

Abstract: The article identifies the potential of the first lady as a “cultural diplomat”, that is the use of cinema by the president's wife in order to promote a positive image of the state in international relations. The development of cinematography and its influence on the formation of ideas and beliefs of large groups of people create the basis for a broad approach to understanding “cultural diplomacy”. In practical terms, this means new practices of using cinema in order to achieve certain policy goals and new subjects of influence. The First Lady is a promising subject of “cinematic diplomacy” taking into consideration her status and ability to represent the country during the president's foreign trips. The research is aimed at implementing the project “Promotion of a positive image of Ukraine through cinema” with the involvement of the First Lady of Ukraine.

Key words: cultural diplomacy, Ukrainian cultural diplomacy, cinematic diplomacy, image of Ukraine, Ukrainian first ladies, first ladies' cultural diplomacy.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах. URL : <http://science.lpnu.ua/uk/shv/vsi-vypusky/tom-3-chyslo-1-2017/osoblyvosti-rozvytku-kulturnoyi-dyplomatiyi-ukrayiny-v-suchasnyh>
2. Москалю В. У пошуках нової моделі української народної культурної дипломатії. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2038178-v-posukah-novoi-modeli-ukrainskoi-narodnoi-kulturnoi-dyplomatii.html
3. Мусієнко Н. Мистецтво в контексті культурної дипломатії. Теоретичні засади та сучасні практики URL : file:///C:/Users/Asus/Downloads/S_myst_2016_12_14.pdf.
4. Розумна О. П. Культурна дипломатія України: стан, проблеми, перспективи. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Київ. 2016
5. Herrschner I, Cheer J.M. Cinematic diplomacy and the exotic Other in the film Tanna: implications for bilateral relations and tourism. URL : https://www.researchgate.net/publication/324796695_Cinematic_diplomacy_and_the_exotic_Other_in_the_film_Tanna_implications_for_bilateral_relations_and_tourism
6. Labisch C. Film festivals as platform for cultural diplomacy. *The case of the Turkish-German film festival*. URL : https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/509/589/RUG01-002509589_2018_0001_AC.pdf
7. Baik J. Peng Liyuan: China's First Lady in Diplomacy. URL : <https://www.uscpubliediplomacy.org/sites/uscpubliediplomacy.org/files/useruploaus/u20150/BestStudentPaper2014.pdf>.
8. Strugar T. Eastern Gastrodiplomatic Efforts: Asian Nations as Pioneers in the use of Cuisine in Cultural Diplomacy. URL : <https://www.confluxcenter.org/eastern-gastrodiplomatic-efforts/>
9. Tiezzi S. Michelle Obama's China Trip. URL : <https://thediplomat.com/2014/03/michelle-obamas-china-trip/>
10. Каліта І. Інститут Першої Леді в опыте Восточной Славии. URL : https://www.researchgate.net/publication/309188659_Institut_Pervoj_Ledi_v_opye_vostvosto_Slavii_The_First_Lady_Institut_in_the_experience_of_the_Eastern_Slavia
11. Чміль Г. Зміна парадигми чуттєвості в просторі екрану. URL : file:///C:/Users/Asus/Downloads/Kultdum_2014_7_16.pdf

12. New First Lady Jacqueline Kennedy interviewed by Sander Vanocur. URL : <https://www.youtube.com/watch?v=j3ZvIzL1JbI>

13. История шейхи Мозы, благодаря которой арабские женщины больше не боятся носить брюки и снимать чалму. URL : <https://www.adme.ru/svoboda-kultura/pochemu-shejha-moza-imenno-tot-chelovek-kotoryj-sejchas-tak-neobhodim-vostochnomu-miru-2057415/>

14. Інтерв'ю з першою леді України Оленою Зеленською. *VOGUE.UA*. URL : <https://vogue.ua/ua/article/fashion/persona/elena-zelenskaya-o-novoy-zhizni-svoey-programme-i-o-mode-kak-instrumente-kulturnoy-diplomatii.html>

15. Перші леді України: чим відзначилися дружини президентів за час роботи їхніх чоловіків. URL : https://www.youtube.com/watch?v=K_hzyxZZIWo&list=WL&index=21&t=0s

УДК 061.1ЄС:616-036.21

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ В УМОВАХ КОРОНОКРИЗИ

Є. А. Булана, І. Г. Паніна

Анотація. У статті проводиться аналіз реагування Європейського Союзу та держав-членів на виклики пандемії вірусу COVID-19. Методологічною основою дослідження є метод кейсів. Європейський Союз із запізненням відреагував на загрозу поширення вірусу на теренах Європи, а національні уряди роз'єднано та хаотично приймали запобіжні рішення, що відображає реальну картину інтеграційних процесів у ЄС.

Ключові слова: європейська ідентичність, Європейський Союз, пандемія COVID-19, коронакриза, європейська криза.

Історія становлення ідеї Об'єднаної Європи налічує безліч варіантів її реалізації. Кожен з цих варіантів базувався на тому чи іншому спільному елементі. Так, у ідеях Папи Римського Пія II та Еразма Роттердамського основою для об'єднання європейських держав мала б стати спільна релігія – християнство [1, 2]. Спільне прагнення зберегти мир як основу для об'єднання європейських держав розглядали П'єр Дюбуа, Георг Подебрад та Шарль Ірин де Сен-П'єр [3, 4]. Наприкінці XVII ст. Анрі де Сен-Сімон та Огюстен Тьєррі запропонували свою «Реорганізацію європейського суспільства» та об'єднання народів на основі політичної та економічної співпраці [5]. Це стало абсолютно новим словом у розробці ідеї Об'єднаної Європи, тому в наступні століття цей процес відбувався згідно заданому Сен-Сімоном вектору.

Сучасна Об'єднана Європа також починалася як військово-економічне об'єднання заради миру та стабільності в регіоні, але крок за кроком її юрисдикція включила у себе ще й економічну сферу. Економічна та військово-політична основа не здатна забезпечити того глибокого рівня інтеграції, як того прагнули держави-засновниці ЄС. В межах сучасної Об'єднаної Європи європейська ідентичність є тим конструктом, який дозволяє уникнути фрагментації, хаосу, конфліктів і досягти єдності, солідарності та співробітництва. Феномен європейської ідентичності неоднозначно оцінюється політиками і дослідниками та має низку проблем. По-перше, невизначеність концепції та чіткого бачення поняття. По-друге, недосконалість механізмів його формування та розвитку, що обернулось для ЄС кризами.

Мета статті – розглянути реакцію ЄС на поширення COVID-19 та вплив пандемії коронавірусу на Європейський проєкт.

Перед Об'єднаною Європою вже неодноразово поставало питання: чи є можливість для успішного розвитку європейської ідентичності та її існування загалом? Для формування європейської ідентичності у свідомості громадян держав-членів Європейський Союз застосовує низку механізмів у різних сферах його діяльності, однак міграційна криза, Грецька криза, Brexit та євроскептичні настрої, що заповнили ЄС протягом останніх років, ставлять під сумнів можливість реалізації ідеї європейської ідентичності в осяжному майбутньому.